

Η απομυθοποίηση του βιβλίου της Αποκάλυψης του Ιωάννη (Μέρος Β')

Στο προηγούμενο άρθρο, είχαμε δει κάποια στοιχεία για την «Αποκάλυψη». Στο παρόν, θα ολοκληρώσουμε την έρευνά μας αναφέροντας επιπλέον στοιχεία.

Πίνακας περιεχομένων

- Είναι στην πραγματικότητα «προφητικό βιβλίο»;
 - Αρχικές απόψεις των χριστιανών περί της Αποκάλυψης
- Η μαρτυρία των συνόδων μαρτυρά εκκλησιαστική σύγχυση
 - Τελικά πού εξυπηρετεί η «Αποκάλυψη»;

Είναι στην πραγματικότητα «προφητικό βιβλίο»;

Όπως έχει γίνει ήδη αντιληπτό από τους αναγνώστες, η ιστορική μέθοδος από μια εποχή και μετά δεν βόλευε τους πιστούς και τους ταγούς τους. Για αυτό, εισήγαγαν άλλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, ώστε να μην αναιρούν τα γραφόμενα από τη μία, ενώ από την άλλη να μην στέκονται και στο γράμμα. Για παράδειγμα, κατασκεύασαν μια άγνωστη θεολογική έννοια, άγνωστη στον συγγραφέα και τους πρώτους χριστιανούς, το «εσχατολογικό παρόν». Με αυτήν, προσπαθούν να προσαρμόσουν τα γραφόμενα στην εκάστοτε εποχή. Βέβαια, «εσχατολογικό παρόν» δεν υφίσταται, όπως είδαμε όταν εξετάσαμε το χρονικό εύρος της «επαλήθευσης» των προφητειών στο πρώτο μέρος, που δίνει η ίδια η «Αποκάλυψη». Την ίδια γραμμή κρατούν οι θεολόγοι έως σήμερα.

α) Η «Βαβυλώνα» της «Αποκαλύψεως», είναι η ιστορική Ρώμη

Το κείμενο είναι γραμμένο σε συμβολική γλώσσα, όπως τόσα άλλα παρόμοια κείμενα-«αποκαλύψεις». Πίσω από τους συμβολισμούς όμως, κρύβονται ιστορικά πρόσωπα και πόλεις. Η ιστορική Βαβυλώνα αιχμαλώτισε τον λαό του Θεού (τον

Ισραήλ) και τον μετοίκησε σε ξένη γη, κατά τις διηγήσεις της Παλαιάς Διαθήκης. Μάλιστα οι Βαβυλώνιοι κατέστρεψαν τον Ναό του Θεού και σύλησαν το ιερό. Τώρα πλέον, λειτουργεί ως σύμβολο μιας άλλης ιστορικής πόλης, της Ρώμης. Όπως ήταν ένδοξη η ιστορική Βαβυλώνα, είναι και η Ρώμη. Όση κοσμική δύναμη είχε η πρώτη, έχει και η δεύτερη. Η Ρώμη είναι η έδρα της αυτοκρατορίας. Μιας αυτοκρατορίας που δεν αναγνωρίζει επισήμως ακόμα ούτε τον Ιησού, ούτε τον «αληθινό» Θεό, ούτε την «αληθινή» πίστη. Ζει στο «σκοτάδι», στην «ειδωλολατρία» και την «πλάνη». Και όχι μόνο αυτό, αλλά επιπλέον οι πιστοί νιώθουν ότι «διώκονται» για την πίστη τους. Βεβαίως αυτό είναι αναληθές. Ούτε έδικτα υπήρξαν ποτέ (σε αντίθεση με τα υπαρκτά έδικτα των χριστιανών αυτοκρατόρων που από τον 4ο αιώνα και εξής στρέφονται ενάντια σε οτιδήποτε δεν συμφωνεί με τα χριστιανικά δόγματα), ούτε υπήρχε καν υποψία μέσα σε εποχή άκρατου θρησκευτικού συγκρητισμού. Δεν υπήρξε ποτέ κάποιος γενικευμένος μαζικός διωγμός για την πίστη.

Στο κεφάλαιο 17, η πόρνη γυναίκα που έχει γραμμένο στο μέτωπό της το όνομα «Βαβυλών», κάθεται πάνω σε επτά κεφάλια. Όπως μας λέει το κείμενο, «*αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν*» (στ. 9). Η Ρώμη προσδιορίζεται ακριβώς ως επτάλοφη. Η αρίθμηση των βασιλέων ξεκινά από τον Ιούλιο Καίσαρα. Αυτό σημαίνει ότι ο έκτος, αυτός που «ἔστιν» κατά την εποχή της συγγραφής, είναι ο Νέρωνας.

Στο ίδιο κεφάλαιο, στον στίχο 5, αναφέρεται πολύ καθαρά ότι το όνομα «Βαβυλώνα» είναι «μυστήριο», δηλαδή συμβολικό. «*Μυστήριον Βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς*».

Ο εκκλησιαστικός πατέρας και διδάσκαλος Ανδρέας Καισαρείας, στα «Σχόλια στην Αποκάλυψη», αναφέρει ότι «*Η πρεσβυτέρα Ρώμη, Βαβυλών εν τη επιστολή του Πέτρου προσηγορεύεται*» (PG 106, 377). Αυτό σημαίνει ότι τον παλιό καιρό, το όνομα «Βαβυλών» χρησιμοποιούνταν μεταξύ των πιστών ως κωδικό όνομα, εννοώντας την Ρώμη. Επειδή ο Ανδρέας Καισαρείας ζει πολύ αργότερα (563-637 κ.ε.), προσδιορίζει την Ρώμη ως «πρεσβυτέρα», για να μην παρανοήσει κανείς και θεωρήσει ότι αναφέρεται στην «Νέα Ρώμη», την Κωνσταντινούπολη. Επίσης, γράφει: «*Ταύτην την πόρνην τινές εις παλαιάν Ρώμην, ως επάνω επτά ορέων κειμένην εξέλαβον*» (ο.π. σ. 376). Εδώ αναφέρεται στους παλαιότερους εκκλησιαστικούς, πιθανότατα των τριών ή τεσσάρων πρώτων αιώνων. Αυτή όμως η προσέγγιση δεν θα μπορούσε να σταθεί, καθώς η ιστορική Ρώμη είχε ήδη πέσει στην εποχή του, αλλά τίποτα δεν είχε συμβεί από όσα επαγγέλονταν η

«Αποκάλυψη». Για αυτό και συνεχίζει ο Ανδρέας Καισαρείας: «**Ημείς δε, όσον εκ της των επομένων ακολουθίας οδηγούμεθα, ταύτην είναι την καθόλου επίγειον βασιλείαν, την ως εν ενί σώματι· η την μέχρι της του αντίχριστου παρουσίας, βασιλευόμενη πόλιν οióμεθα**» (ο.π. σ. 376). Με τη φράση «ημείς δε», δείχνει μια νέα ερμηνευτική κατεύθυνση που διαφέρει από την παλαιά. Οι παλαιότεροι θεωρούσαν ότι η «Βαβυλώνα» είναι η Ρώμη. Οι σύγχρονοί του πλέον θεωρούν ότι είναι η «Ρώμη», αλλά όχι η ιστορική πόλη. Η Ρώμη ως σύμβολο πια κάθε της επίγειας βασιλείας. Δηλαδή, το όλο κοσμικό σύστημα διοίκησης. Σαν μια ενότητα, σαν ένα σύνολο, σαν ένα σώμα, το οποίο θα παραμείνει μέχρι την παρουσία του αντίχριστου όπου και θα καταστραφεί. «*Η γαρ παλαιά Ρώμη εκ πολλού το της βασιλείας κράτος απέβαλεν*».

Ας δούμε όμως τι λένε και σύγχρονοι ερμηνευτές και θεολόγοι.

Στον πρόλογο του βιβλίου του καθηγητή Σ. Δεσπότη «Η Αποκάλυψη του Ιωάννη», γράφει ο καθηγητής Ν. Ματσούκας: «*Οι συναρπαστικές περιγραφές του βιβλίου κάνουν τον αναγνώστη να νιώθει αυτούς τους τρομακτικούς τριγμούς και τον εκκωφαντικό πάταγο, καθώς πέφτει η Βαβυλών η μεγάλη -**σύμβολο της ρωμαϊκής κυριαρχίας***» (σ. 15).

Ο ίδιος ο Σ. Δεσπότης, αναφέρει ότι «ο χαρακτηρισμός της Ρώμης ως Βαβυλώνας μαρτυρείται σε ιουδαϊκές πηγές μετά το 70 μ. Χ».

Ο καθηγητής Γ. Πατρώνος, αναφέρει: «Όταν, για παράδειγμα, ο Ιωάννης ομιλεί για την “πόρνην τήν μεγάλην τήν καθημένην επί υδάτων πολλῶν , μεθ’ ἧς ἐπόρνευσαν οί βασιλεῖς τῆς γῆς” (Αποκάλυψη 17,1-2), ασφαλώς και δεν εννοεί κάποια πόρνη γυναίκα που θα έρθει στο μέλλον για να γεννήσει τον αντίχριστο, όπως υποστηρίζουν σήμερα πολλοί, αλλά **ομιλεί για τη σύγχρονη του Ρώμη**» (Η Αποκάλυψη του Ιωάννη).

Επίσης, «για τον Ιωάννη της Αποκάλυψης “μεγάλη πόρνη” είναι η κραταιά Ρώμη».

Στις μαγνητοφωνημένες ομιλίες του αρχιμανδρίτη Αθανασίου Μυτιληναίου στο βιβλίο της Αποκάλυψης, αναφέρει: «*Η Ρώμη ήδη έπεσε και **εξεπληρώθη ιστορικά** κατά γράμμα ότι ανεφέρθη από το βιβλίο της Αποκαλύψεως. [...] Αυτή καταστροφή της Βαβυλώνας-Ρώμης **αποτελεί ένα πρότυπο** που είναι για κάθε “Βαβυλώνα-Ρώμη” κατά τη διαδρομή της ιστορίας, έως τα έσχατα*».

Βλέπουμε καθαρά ότι διακρίνει την ιστορική ερμηνεία από την συμβολική. Βέβαια, δεν είναι προφητεία το ότι έπεσε η Ρώμη. Είναι απολύτως φυσικό ότι κάποια μέρα

θα έπεφτε. Στο καθετί υπάρχει η αρχή, η ακμή, και η παρακμή- πτώση, νομοτελειακά. Θα ήταν προφητεία μόνο στην περίπτωση που θα εκπληρώνονταν και όλα τα σχετικά που έχει γράψει ο συγγραφέας.

Και στην συνέχεια, «ή γυνή ἦν εἶδες ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς» (17:18). Με αυτόν τον τελευταίο στίχο γίνεται σαφές ότι η πόλη που απησχόλησε όλο αυτό το κεφάλαιο είναι η Ρώμη. **Η ιστορική Ρώμη.** Κατά την εποχή εκείνη δεν υπήρχε καμία τέτοια πόλις, παρά η Ρώμη. Η πρωτεύουσα του απεράντου εκείνου ρωμαϊκού κράτους» (6/3/1983, ομιλία 70η).

Άρα, με το πέρας της εποχής της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, έχουμε και το πέρας των «προφητειών», αν και εφόσον ακολουθήσουμε την ιστορική προσέγγιση.

β) Το χάραγμα είναι παρμένο από ήδη γνωστή συνήθεια της εποχής του συγγραφέως

Άλλο ένα κεντρικό θέμα στο εν λόγω βιβλίο, είναι το περιβόητο «χάραγμα» του αντίχριστου. Αυτό, όπως και το «666», έχουν μετατραπεί σε μαστίγια με τα οποία καθοδηγούν και ενίοτε χρησιμοποιούν το θρησκευόμενο πλήθος.

Η αναφορά στο χάραγμα δεν μπορεί να θεωρηθεί «προφητεία». Ανατρέχοντας κανείς σε κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης, μπορεί να βρει ανάλογα σημάδια διάκρισης πιστών- απίστων. Για παράδειγμα, στο βιβλίο «Ιεζεκιήλ» (9:4-6), δίδεται η εντολή να σφραγιστούν στο μέτωπο όσοι από τους κατοίκους της Ιερουσαλήμ στενάζουν για τις αδικίες που γίνονται. Οι υπόλοιποι θα τιμωρηθούν με θάνατο, ακόμα και τα νήπια (τα οποία προφανώς δεν στέναζαν για τις ... αδικίες και τις ανομίες στο Ισραήλ). Ο συγγραφέας της «Αποκαλύψεως» μιλάει τώρα για χάραγμα των μη πιστών. Όπως ο Θεός σφραγίζει τους δικούς του αναγνωρίζοντάς τους με αυτόν τον τρόπο, το ίδιο κάνει και ο διάβολος δια του αντίχριστου. «εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ **λαμβάνει τὸ χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ**, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ» (Αποκάλυψη, 14:9-10).

Την εικόνα του χαράγματος την λαμβάνει από αυτό που ήδη ήταν συνήθεια να γίνεται τόσο στην Ρωμαϊκή αυτοκρατορία όσο και παλαιότερα. Στα Ρωμαϊκά στρατεύματα, ο στρατός χαράζονταν ή σφραγίζονταν και αυτό προς ένδειξη αφοσίωσης στον αυτοκράτορα και στον αρχηγό της λεγεώνας. Ο καθηγητής Π. Μπρατσιώτης, αναφέρει: «“Να δώσωσι αυτοίς χάραγμα...” εκφράζει την

εθελοδοουλείαν των ανθρώπων, καθ' όσον δια της τοιούτης σφραγίσεως (στίξεως) παρίσταται η πλήρης υποτέλεια των εν λόγω ανθρώπων εις το θηρίον. **Η δε φράσις υπενθυμίζει την παλαιάν ανατολικήν συνήθειαν του εγχαράσσειν ή ενστίξειν το όνομα σαρκικού ή πνευματικού κυρίου δια πυρακτωμένου οργάνου επί της χειρός ή του μετώπου μισθοφόρων ή δούλων, ανθρώπων ή θεών»** (Αποκάλυψις Ιωάννου, σ. 217).

Σκεφτείτε τώρα και συνδυάστε όλα τα παραπάνω. Ο συγγραφέας, κινείται στο γενικότερο «αποκαλυπτικό» ρεύμα της εποχής. Ο «κακός» άπιστος κόσμος και στον αντίποδα οι πιστοί. Το «κράτος» και στον αντίποδα οι χριστιανικές κοινότητες. Το «αντίθεο» θέλημα του αυτοκράτορα και στον αντίποδα το άγιο θέλημα του Θεού. Ο χριστιανός νιώθει ξένος μέσα σε έναν κόσμο «εχθρικό» για αυτόν. Διαβολικό. Σε έναν κόσμο όπου τα ερίφια είναι ανακατεμένα με τα πρόβατα, τα ζιζάνια με τον σίτο. Μέσα στην κοινότητα όμως λαμβάνει θάρρος. Βρίσκει «αδελφούς», ομοϊδεάτες. Οι ομάδες συσπειρώνονται εξαιτίας του φόβου της επικείμενης συντέλειας και αιώνιας τιμωρίας των απειθούντων. Το μικρό ποίμνιο του Θεού που δεν πρέπει να φοβάται, γιατί ευδόκησε σε αυτό ο Πατέρας Θεός. Καταστροφολογία, το τέλος του κόσμου, ερχομός αντίχριστου. Εν ολίγοις, ψυχολογία σέκτας.

Συνεπώς, ούτε το «χάραγμα» είναι προφητεία. Είναι μια συμβολική εικόνα παρμένη από αυτό που γνωρίζει ότι γινόταν στην εποχή του και από «ιερά» κείμενα.

γ) Η σκόπιμη ασάφεια του 666 και τρεις βασικές παρερμηνείες των θρησκευτικών οργανώσεων

«*Εν τη ιστορία της παγκοσμίου γραμματείας είναι ζήτημα, εάν υπάρχει βιβλίον περισσότερο ερμηνευθέν και παρερμηνευθέν παρ' όσον η ημετέρα Αποκάλυψις*» (Αποκάλυψις Ιωάννου, Π. Μπρατσιώτης, σ. 38).

Άλλος ένας μύθος που καταρρίπτεται από μια ενδελεχή έρευνα, είναι το κωδικός αριθμός «666».

*καὶ ποιεῖ πάντας, τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσωσιν αὐτοῖς **χάραγμα** ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ **χάραγμα**, τὸ **ὄνομα τοῦ θηρίου** ἢ τὸν **ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ**. Ἔωδε ἡ σοφία ἐστίν· ὁ ἔχων νοῦν*

ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς´.

(Αποκάλυψη, 13:16-18)

Το «θηρίο» είναι ο «αντίχριστος». Σύμφωνα με τα γραφόμενα της «Αποκάλυψης», θα εφαρμοστεί ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα κατά το οποίο όποιος δεν έχει χαραχτεί στο δεξί χέρι ή στο μέτωπο, δεν θα μπορεί ούτε να αγοράσει ούτε να πουλήσει. Να προσέξουμε ότι η επίμαχη περικοπή αναφέρεται ρητά σε «χάραγμα». Σε κάτι, δηλαδή, που χαράσσεται στο δέρμα. Ούτε σε ταυτότητες (καθώς είναι είδος εντύπου ή κάρτας), ούτε σε τσιπ (το τσιπ εμφυτεύεται, δεν χαράσσεται).

Αν και υποτίθεται ότι όλα αυτά είναι «αποκάλυψη» για όσα πρέπει να γίνουν γρήγορα, που δίνει ο Θεός στον Ιησού, και ο Ιησούς στους δούλους του (έτσι ονομάζονται οι πιστοί, «δούλοι»), τα οποία τα απέστειλε δια του αγγέλου του, στην πραγματικότητα **τίποτα** δεν φανερώνει. Περισσότερο συσκοτίζει και διατηρεί μια ομιχλώδη ατμόσφαιρα που βολεύει, παρά μας δίνει να καταλάβουμε.

Αυτό που θα χαραχθεί στο δεξί χέρι ή στο μέτωπο (το «χάραγμα»), θα είναι το όνομα του θηρίου ή ο αριθμός του ονόματός του. Ποιο είναι το όνομα αυτό; Καμία σαφής απάντηση. Αντί αυτού, μας δίδεται ένας αριθμός. Ο αριθμός μας δίδεται υπό μορφή γραμμάτων, διότι αυτό είναι το ελληνικό σύστημα αρίθμησης. Αυτό που χρησιμοποιούμε σήμερα, είναι το αραβικό. Τα γράμματα «χ», «ξ», «ς», σημαίνουν αντίστοιχα τους αριθμούς «600», «60», «6». Δηλαδή, «666». Το όνομα λοιπόν του «θηρίου» προκύπτει από τον συνδυασμό των γραμμάτων που μεταφραζόμενοι σε αριθμούς, πρέπει να μας δίνουν άθροισμα 666. Όπως καταλαβαίνουμε, πλήθος ονομάτων μπορεί να μας δώσει άθροισμα 666. Επομένως, πλήθος οι υποψήφιοι «αντίχριστοι». Στην ουσία, δεν μας είπε τίποτα. Δεν μας αποκάλυψε τίποτα. Δεν μας προφήτεψε τίποτα.

*«Περί δε του αριθμού τούτου και του υπονοουμένου ανθρώπου έχουσι μεν έκπαλαι **αναρίθμητα υποτεθή και γραφή**, ουδεμία δε όμως ικασία δεν έχει αποδειχθεί εντελώς βάσιμος, δι' ο και εξακολουθεί ενταύθα ακατάπαυστως η κατά το μάλλον ή ήττον **φαντασιοκοπική** παραγωγή» (Αποκάλυψις Ιωάννου, Π. Μπρατσιώτης, σ. 218).*

Ας δούμε ένα παράδειγμα. Ο Ειρηναίος της Λυών, είχε προτείνει το όνομα «ΛΑΤΕΙΝΟΣ», ως ένα πιθανό όνομα του αντίχριστου. Δηλαδή: 30 + 1 + 300 + 5 + 10 + 50 + 70 + 200 = 666.

Ακόμα πρέπει να προσέξουμε ένα δεύτερο σημείο που παρερμηνεύουν οι ηγέτες των οργανώσεων αυτών (είτε ορθόδοξων είτε ετερόδοξων), ότι **πρώτα εμφανίζεται ο αντίχριστος** (μάλιστα «**αποκαλύπτεται**» ο ίδιος- δεν τον ανακαλύπτουν με υπολογισμούς), και έπειτα εφαρμόζεται το χάραγμα. Άρα, χωρίς την εμφάνιση του αντίχριστου, το υποτιθέμενο χάραγμα **δεν** υπάρχει!

Σε άλλο βιβλίο της Καινής Διαθήκης, αναφέρεται: «καὶ νῦν τὸ κατέχον οἶδατε εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ **τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας**· μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται **καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος** ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ» (Β΄ προς Θεσσαλονικεῖς, 2:6-8).

Συνεπώς, δεν έχει νόημα ο αριθμός «666» που μας δίνεται ως κωδικός αριθμός του ονόματος του αντίχριστου. Από την στιγμή που (υποτίθεται) ότι θα αποκαλύψει ο ίδιος τον εαυτό του, η πληροφορία της Αποκαλύψεως μας είναι άχρηστη. Βέβαια, αλλού απευθύνεται ο Ιωάννης, αλλού ο άγνωστος συγγραφέας της «Β΄ προς Θεσσαλονικεῖς» επιστολής. Ο ένας δεν έχει υπόψη του την συγγραφή του άλλου.

Ένα τρίτο σημείο, είναι ότι από την στιγμή που ο αριθμός είναι «αριθμός ανθρώπου», άρα το θηρίο είναι άνθρωπος. Ούτε μια κατάσταση, ούτε μια περίοδος, ούτε ένα σύστημα.

δ) Ορισμένα χειρόγραφα όμως γράφουν «616»...

Αν αναλογιστούμε ότι σε ορισμένα χειρόγραφα ο αριθμός του «θηρίου» είναι το «616» ή διαφορετικά το «χις» ή «χις», τότε καταρρέει το παν. Για παράδειγμα, στο αρχαιότερο διατηρημένο χειρόγραφο της Αποκάλυψης με αριθμό 115, που χρονολογείται μεταξύ του 225- 275 κ.ε. Ή στον κώδικα Εφραίμ του 5ου αιώνα, και στην λατινική έκδοση του Τυχωνίου, γύρω στο 390 κ.ε.

Ο Έρμαν Μπάρτ αναφέρει σχετικά: «Μερικά αρχαία χειρόγραφα του βιβλίου της Αποκάλυψης δίνουν διαφορετικό αριθμό για το θηρίο. Σε αυτά, είναι 616 και όχι 666» (Η Καινή Διαθήκη, μια ιστορική εισαγωγή, σ. 408).

Αλλά και ο Μπρατσιώτης: «Επίσης αξιούται πολλής προσοχής η ήδη εν χειρογράφοις της εποχής του Ειρηναίου φερομένη και υπό τούτου μνημονευομένη γραφή 616» (Υπόμνημα στην Αποκάλυψη του Ιωάννου, σ. 218).

Επομένως, λαμβάνοντας την μαρτυρία του Ειρηναίου (185 κ.ε.) ότι **ήδη** στην εποχή του υπήρχαν χειρόγραφα που είχαν το 616 αντί του 666, πάμε πολύ πιο πίσω στην χρονολόγηση από το αρχαιότερο χειρόγραφο που διαθέτουμε σήμερα.

ε) **Η ταύτιση του σημερινού bar code με το 666 είναι αυθαίρετη**

Οι «υπέρ-ορθόδοξοι» φανατικοί που ανήκουν συνήθως σε παρεκκλησιαστικές οργανώσεις, ταυτίζουν το «bar-code» με το 666. Η αλήθεια όμως είναι ότι η ταύτιση είναι αυθαίρετη και προέρχεται από προτεστάντισσα, από βιβλίο της οποίας έλαβε έναυσμα και ο Παΐσιος, που μίλησε πολύ για αυτήν την ταύτιση, κάτι που στην συνέχεια υιοθέτησαν πολλοί χριστιανοί και κληρικοί μόνο και μόνο επειδή το είπε ο...«γέροντας». Όμως, ο πρώην μητροπολίτης Νικοπόλεως και Πρεβέζης, Μελέτιος, στο βιβλίο του «Το χάραγμα του Αντίχριστου στην ορθόδοξη παράδοση» καταρρίπτει την οποιαδήποτε συσχέτιση. Οι σχετικές ιδέες προωθήθηκαν αρχές του 1980 από τα μεταφρασμένα στα ελληνικά βιβλία της Mary Stewart Relfe, όπως το «When your money fails» και το «The new money system». Η ίδια μάλιστα προσδιόριζε την Β΄ Παρουσία κατά το έτος 1998. Όμως ο πανδαμάτωρ χρόνος ανατρέπει και ξεσκεπάζει τις απάτες.

Αρχικές απόψεις των χριστιανών περί της Αποκάλυψης

Ο Ευσέβιος Καισαρείας αναφέρει ότι μέχρι την εποχή του τα πράγματα ήταν μπερδεμένα για πολλούς. «*Της δε Αποκαλύψεως εις εκάτερον έτι νυν παρά τοις πολλοίς περιέλκεται η δόξα*» (Εκκλησιαστική Ιστορία, 3:24:18). Σε άλλο σημείο, ότι είναι νόθο έργο. «*Εν τοιε νόθοιε κατατετάχθω*» (ο.π. 3:25:4). Και όχι μόνο αμφιβολίες ως προς την αποστολική του προέλευση, αλλά ότι επίσης κάποιοι απέρριπταν και το περιεχόμενό του. «*Τινές, ως έφην, αθετούσιν, έτεροι δε εγκρίνουσι*».

Στην εκκλησιαστική ιστορία του Ευσεβίου, διασώζονται αποσπάσματα από το χαμένο έργο «Επαγγελίες» του πατριάρχη Αλεξανδρείας Διονυσίου, ο οποίος με ισχυρά επιχειρήματα αμφισβητεί την συγγραφή του έργου από τον απόστολο Ιωάννη.

Αναφέρεται συχνά ότι ο Διονύσιος ήταν ο πρώτος που διετύπωσε αμφιβολίες για την «αποστολικότητα» της «Αποκάλυψης». Ο Διονύσιος δεν αμφισβητούσε το

περιεχόμενό της (αν και δεν την καταλάβαινε!), ούτε ότι γράφτηκε από κάποιον εκκλησιαστικό «άγιο» άνδρα με το όνομα «Ιωάννης». Αμφισβητούσε ότι πρόκειται για τον Ιωάννη τον μαθητή του Ιησού. Όμως δεν είναι αληθές ότι ήταν ο πρώτος. Αναφέρει ο ίδιος ότι υπήρξαν πριν από αυτόν χριστιανοί που αμφισβήτησαν όχι μόνο τον συγγραφέα αλλά και το περιεχόμενό της. «*Τινές μεν ουν των προ ημών ηθέτησαν και ανασκεύασαν παντή το βιβλίον*» (Εκκλησιαστική ιστορία, 7:25:1). Όχι μόνο αθέτησαν, αλλά ανασκεύασαν κιόλας. Επειδή, όπως αναφέρει:

α) Το βρήκαν άγνωστο και παράλογο, «*άγνωστον τε και ασυλλόγιστον*».

β) Βρήκαν ότι είναι ψευδεπίγραφο, «*Ψεύδεσθαι τε την επιγραφήν. Ιωάννου γαρ ουκ είναι λέγουσι*».

γ) Βρήκαν ότι ούτε «αποκάλυψη» είναι, εφόσον είναι σκεπασμένη από παραπετάσματα άγνοιας. «*Αλλά ουδέ αποκάλυψιν είναι την σφόδρα και παχεί κεκαλυμμένην τω της αγνοίας παραπετάσματι*».

δ) Βρήκαν ότι ο συγγραφέας του δεν είναι κάποιος από τους αποστόλους, ούτε καν άγιος. Αλλά ο «αιρετικός» Κήρινθος, που εβαλε το όνομα «Ιωάννης» για κύρος. «*Ουχ όπως των αποστόλων τινά, αλλ' ουδ' όλως των αγίων ή των από της εκκλησίας τούτου γεγονέναι ποιητήν του γράμματος, Κήρινθον δε τον και την απ' εκείνου κλειθήσαν Κηρινθιανήν συστησάμενον αίρεσιν, αξιόπιστον επιφημίσαι θελήσαντα τω εαυτού πλάσματι όνομα*».

Ο Διονύσιος, εντούτοις, δεν απορρίπτει το βιβλίο. Αν και το θεωρεί ακαταλαβίστικο, δέχεται ότι κρύβει κάποια νοήματα που απλά αδυνατεί να συλλάβει. Για αυτό, δεν χρησιμοποιεί την λογική του, αλλά...την πίστη του! «*Εγώ δε αθετήσαι μεν ουκ αν τολμήσαιμι το βιβλίον, πολλών αυτό δια σπουδής εχόντων αδελφών, μείζονα δε της εμαυτού φρονήσως την υπόληψιν την περί αυτού λαμβάνων, κεκρυμμένην είναι τινά και θαυμασιωτέραν την καθ' έκαστον εκδοχήν υπολαμβάνω. Και γαρ ει μη συνίημι, αλλ' υπονοώ γε νουν τινα βαθύτερον έγκεισθαι τοις ρήμασιν, ουκ ιδίω ταύτα μετρων και κρίνων λογισμώ, πίστει δε το πλέον νέμω υψηλότερα ή υπ' εμού καταληφθήναι νενόμικα, και ουκ αποδοκιμάζω ταύτα α μη συνεώρακα, θαυμάζω δε μάλλον ότι μη και είδον*».

Το όλο θέμα δεν ξεκαθαρίστηκε παρά μόνο κατά την Πενθέκτη «οικουμενική» σύνοδο που έλαβε χώρα το 691 κ.ε.

Η μαρτυρία των συνόδων μαρτυρά εκκλησιαστική σύγχυση

Πρέπει να έχουμε κατά νου ότι πάνω από τις θεολογικές πατερικές απόψεις και ερμηνείες βρίσκεται η σύνοδος και υπεράνω όλων η «οικουμενική», η οποία κατά τον συντάκτη του «Πηδαλίου» τον Νικόδημο τον Αγιορείτη, είναι η μόνη που μπορεί να δώσει το ακριβές νόημα των ασαφειών της Γραφής. Οι κανόνες επίσης των πατέρων έχουν ισχύ, η οποία μεγαλώνει όταν αυτοί έχουν την έγκριση κάποιας «οικουμενικής».

Πρέπει να αναφερθεί και να επισημανθεί ότι ο κανόνας «Muratori» (που είναι αρχαιότερος από τους έξι που ενέκρινε η Πενθέκτη «οικουμενική»), δεν αναφέρει την «Αποκάλυψη», δείγμα του ότι θεωρούνταν επισήμως ακόμα επισφαλές βιβλίο. Ο πατρολόγος Π. Χρήστου γράφει σχετικά: «Δεν πρόκειται φυσικά περί απλού καταλόγου, αλλά περί συνοπτικής εισαγωγής, η οποία περιέχει στοιχεία **περί των γνησίων και μη γνησίων βιβλίων της Κ. Διαθήκης**. Εις την πραγματικότητα οι κατάλογοι αυτού είναι δύο...» (Πατρολογία, τ. 2, σ. 651). Πολύ σημαντικό στοιχείο είναι το ότι στον δεύτερο κατάλόγο του, εξαιρεί βιβλία που αργότερα έγιναν αποδεκτά με την σφραγίδα της Πενθέκτης Οικουμενικής (το 691/692) που επικύρωσε έξι από τους κανόνες για τα βιβλία της Αγίας Γραφής που προηγήθηκαν. Γράφει ο ίδιος καθηγητής: «Ο δεύτερος κατάλογος, ομοίως ακέφαλος και κολοβός, παρουσιάζει επίσης και πολλά ανεπανόρθωτα κενά ενδιαμέσως. Αναφέρει τας 13 επιστολάς του Παύλου, εξαιρών την Προς Εβραίους, την Επιστολήν Ιούδα, δύο του Ιωάννου, **και τας Αποκαλύψεις Ιωάννου και Πέτρου**. Η απουσία των άλλων καθολικών επιστολών ίσως οφείλεται εις φθοράν του κειμένου» (ο.π. σ. 651). Όσον αφορά την εποχή σύνταξής του, ο καθηγητής πατρολογίας Στ. Παπαδόπουλος γράφει: «Ο τόπος, ο χρόνος και ο συγγραφέας του Καταλόγου μας είναι άγνωστοι. Φαίνεται όμως ότι το αρχικό κείμενο γράφτηκε στη Γαλλία **στο τέλος του Β' ή στις αρχές του Γ' αιώνα** από ελληνόφωνο χριστιανό» (Πατρολογία, τ. 1, σ.314).

Ο δεύτερος κανόνας της Πενθέκτης επισφραγίζει -μεταξύ των άλλων- και τους εξής προηγούμενους κανόνες συνόδων και μεμννομένων πατέρων, που αφορούν τα επιμέρους βιβλία της Βίβλου. Των «αποστόλων», της συνόδου της Λαοδίκειας, της Καρθαγένης, τους κανόνες του Αθανασίου Αλεξανδρείας, του Γρηγορίου του Θεολόγου, και του Αμφιλόχιου Ικονίου (Πηδάλιο, σ. 183). Εγκρινόμενοι, λοιπόν, από

την «οικουμενική» αυτή σύνοδο, η ισχύς τους αναβαθμίζεται και γίνεται καθολική. Παύει ο περιστασιακός ή τοπικός χαρακτήρας τους.

Κανόνες «των αγίων Αποστόλων»

Στον κανόνα «ΠΕ´» (85), αναφέρονται τα βιβλία της Χριστιανικής Γραφής. Ο κανόνας ξεκινά ως εξής: «Ἐστω υμῖν πάσοι Κληρικοί και Λαϊκοί βιβλία σεβάσμια και άγια» (Πηδάλιο, σ. 98). Η «Αποκάλυψη του Ιωάννου» απουσιάζει. Αγνοείται και δεν θεωρείται ούτε «σεβάσμιο» ούτε «θείο». Είτε είναι είτε δεν είναι των αποστόλων, σίγουρα αντανακλά τις πρώτες επίσημες οδηγίες προς τις εκκλησιαστικές κοινότητες.

Κανόνας συνόδου Λαοδίκειας (360 κ.ε.)

Στον κανόνα «Ξ» (60), αναφέρεται πάλι ένας κατάλογος με τα βιβλία της Γραφής. Ο κανόνας ξεκινά ως εξής: «Όσα δει βιβλία αναγινώσκεσθαι» (ο.π. σ. 360). Στον κατάλογο απουσιάζει η «Αποκάλυψη». Η σύνοδος έχει υπόψη της ότι είναι αμφιλεγόμενο κείμενο, για αυτό και το αγνοεί.

Κανόνας Αθανασίου Αλεξανδρείας (367 κ.ε.)

Ουσιαστικά πρόκειται για έναν κατάλογο που περιέχεται στην 39η εορταστική επιστολή του, που έλαβε κανονικό κύρος 324 χρόνια μετά. Η «Αποκάλυψη» περιλαμβάνεται. Ο λόγος αφορά «**τα κανονιζόμενα και παραδοθέντα, πιστευθέντα τε θεία είναι βιβλία**» (ο.π. σ. 472).

Κανόνας Γρηγορίου του Θεολόγου

Αναφέρεται «περί του ποια Βιβλία είναι δεκτά» (ο.π. σ. 535), και τελειώνει «ει τι δε τούτον εκτός, ουκ εν γνησίαις». Δεν το περιλαμβάνει στον κανόνα του. Ωστόσο, σε άλλα συγγράμματά του, επικαλείται μερικά χωρία από το βιβλίο αυτό. Προφανώς θεωρεί ότι δεν μπορεί να πάρει συλλογική ευθύνη δίνοντας εγγυήσεις για την «Αποκάλυψη».

Κανόνας Αμφιλόχιου Ικονίου (374 κ.ε.)

Ο Αμφιλόχιος γράφει στον Σέλευκο, και αναφέρει ποια βιβλία είναι δεκτά και «θεόπνευστα». Ξεκινάει αναφέροντας «περί του ποια βιβλία είναι δεκτά», και τελειώνει αναφέροντας «Ούτος απευδέστατος Κανών αν είη των θεοπνεύστων Γραφών». (ο.π. σ. 536). Για την «Αποκάλυψη» όμως γράφει: «Την δ' Αποκάλυψιν Ιωάννου πάλιν, τινές μεν εγκρίνουσιν, **οι πλείους δε γε Νόθον λέγουσιν**».

Κανόνας συνόδου Καρθαγένης (419 κ.ε.)

Στον κανόνα «ΛΒ» (32), η «Αποκάλυψη» περιλαμβάνεται στον κανόνα με τα βιβλία

της Γραφής. Ο κανόνας αναφέρει: «*Ἦρσεν, ίνα, εκτός των κανονικών Γραφών, μηδέν εν τη Εκκλησία αναγινώσκηται επ' ονόματι θείων Γραφών. Εισί δε αι Κανονικά Γραφαί αύται...*» (ο.π. σ. 390).

Λαμβάνοντας υπόψη μας την χρονολογική σειρά που διευτυπώθησαν οι κανόνες, αλλά και το γεγονός ότι υπήρχε έντονη αμφισβήτηση στην αρχαία Εκκλησία όσον αφορά την αποστολικότητα του συγγράμματος όπως και του περιεχομένου του, μπορούμε να ισχυριστούμε τα εξής: Εν μέσω διαφωνιών και αντιλογιών, **σταδιακά** επετεύχθη ώστε η «Αποκάλυψη» να θεωρηθεί ως γραμμένη από τον απόστολο Ιωάννη, και να μπει στον κανόνα με τα λοιπά βιβλία της Γραφής. Επισήμως, αγνοείται (85ος αποστολικός κανόνας), έπειτα δεν αναφέρεται στα βιβλία που πρέπει να διαβάζονται (σύνοδος Λαοδικείας). Ο Αθανάσιος επτά χρόνια μετά, την περιλαμβάνει στα θεία βιβλία που πρέπει να πιστεύουν οι χριστιανοί. Όμως, να προσέξουμε ότι μιλάει για «κανονιζόμενα» βιβλία. Όχι κανονικά. Δηλαδή, ο κανόνας δεν είναι ακόμα οριστικός. Περίπου την ίδια εποχή, έχουμε άλλους δύο κανόνες από επιφανείς πατέρες της Εκκλησίας, του Γρηγορίου και του Αμφιλόχιου. Ο μεν Γρηγόριος επισήμως δεν την βάζει στα «δεκτά» και «γνήσια» βιβλία, ενώ ο Αμφιλόχιος μας δίνει την πληροφορία ότι ακόμα και στην εποχή του (παρ' ότι έχουν προηγηθεί τα προηγούμενα), οι περισσότεροι δεν δέχονται την «Αποκάλυψη». Κάποιες δεκαετίες αργότερα η «Αποκάλυψη» εισάγεται επισήμως και τελεσίδικα στον κανόνα των βιβλίων των Γραφών των χριστιανών, με την σύνοδο της Καρθαγένης. Εν τέλει, 272 χρόνια αργότερα, χρειάζεται την επισφράγιση της Πενθέκτης.

Τελικά που εξυπηρετεί η «Αποκάλυψη»;

Στο σημείο αυτό- ως επίλογο, παραθέτουμε τι γράφει ο καθηγητής Γ. Πατρώνος...

*Είναι γνωστό ότι το εσχατολογικό στοιχείο είναι έκδηλο και ισχυρό στο κείμενο αυτό. Αλλά όχι με την έννοια μιας στατικής πραγματοποιηθείσης εσχατολογίας ή με την έννοια μιας μελλοντολογικής προσέγγισης και προφητικής καταγραφής των γεγονότων του μέλλοντος, αλλά με τη βαθιά σημασία μιας δυναμικής και «**λειτουργικής εσχατολογίας**» μέσα στο παρόν.*

(Η Αποκάλυψη του Ιωάννη, σελ. 56-62)

Τί μας λέει δηλαδή; Ότι η «Αποκάλυψη» δεν είναι ένα βιβλίο με μια συλλογή από «προφητείες» -όπως συμβαίνει σε άλλα ανάλογα κείμενα-, αλλά η όλη εσχατολογία λειτουργεί μέσα στο παρόν. Όμως, επειδή κάθε εποχή έχει το δικό της «παρόν», και οι άνθρωποι που ζουν σε αυτήν βιώνουν το «παρόν» της, βγάζουμε αβίαστα το συμπέρασμα ότι για τον ΚΑΘΕ πιστό ΚΑΘΕ εποχής, η «Αποκάλυψη» λειτουργεί ως βιβλίο εσχατολογίας, δηλαδή ως ένα κείμενο στο οποίο αποτυπώνονται συμβολικές εικόνες νίκης του Θεού και της Εκκλησίας του έναντι των αντίθεων δυνάμεων. Έναντι του «κόσμου», που ως γνωστόν «ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται» (Ἁ Ιωάννου, 5:19). Όμως αυτή η θέση-δικαιολογία αρκετών θεολόγων, καταρρίπτεται από τον ίδιο τον συγγραφέα της «Αποκάλυψης», ο οποίος ρητά αναφέρει ότι απευθύνεται σε συγκεκριμένες ιστορικές χριστιανικές κοινότητες, άρα σε συγκεκριμένους ανθρώπους που έζησαν εκείνη την εποχή. «ὁ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Ἀσίᾳ, εἰς Ἔφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν» (1:11). Και για να το καταλάβουμε ακόμα καλύτερα, παραθέτω την επιστολή που αποστέλλει, μεταφέροντας το μήνυμα του Ιησού στην κοινότητα της Φιλαδέλφειας της Μ. Ασίας: «ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου καὶ γὰρ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, ἰδοὺ, ἔρχομαι ταχύ» (3:10-11). Τέτοια «ώρα του πειρασμού» και μάλιστα σε παγκόσμια κλίμακα με σκοπό την δοκιμασία ποτέ δεν ήρθε. Ούτε έγινε η Β΄ Παρουσία και μάλιστα «ταχύ».

*Η Αποκάλυψη του Ιωάννη, επαναλαμβάνουμε για άλλη μια φορά, **δεν είναι ούτε ένα «προφητικό» κείμενο** για κάποια υποτιθέμενη ιστορία του μέλλοντος ούτε και μια αρχαία ερμηνευτική προσπάθεια μελλοντολογικής και εσχατολογικής κατανόησης της ιστορίας. Χωρίς αμφιβολία είναι ένα καταπληκτικό κείμενο και διεισδυτικό έργο που ανατέμνει προφητικά την ιστορία και διερευνά εσχατολογικά το παρόν» (ο.π.).*

Το νόημα είναι το ίδιο με πριν. Όταν κατάλαβαν ότι πέρασαν τα χρονικά περιθώρια της πραγματοποιήσεως όσων γράφονται στην «Αποκάλυψη», μην μπορώντας να αθετήσουν αποφάσεις «οικουμενικής» συνόδου (στην συγκεκριμένη περίπτωση της Πενθέκτης), εφεύραν την άγνωστη ως τότε έννοια του «εσχατολογικού παρόντος». Απέκοψαν δηλαδή την εσχατολογία από το τέλος της ιστορίας και την προσάρμοσαν στο «παρόν». Μην λησμονούμε, ότι από την εποχή του Ιωάννη του λεγόμενου «Χρυσοστόμου», η συντέλεια συνδέθηκε με την

προσωπική συντέλεια, δηλαδή τον βιολογικό θάνατο του καθενός.

Και πάλι, όταν ομιλεί για «τόν ἄριθμόν τοῦ θηρίου» που είναι χξστ', δηλ. 666, ασφαλώς και **δεν εννοεί κάποιον αποκαλυπτικό αριθμό του αντίχριστου που μέλλει να έρθει στο μέλλον**, όπως επίσης διατείνονται πολλοί αφελώς σήμερα, αλλά κάτω από τη συμβολική αυτή διατύπωση υποκρύπτεται πιθανώς ο αυτοκράτορας, αφού ο αριθμός αυτός «άνθρώπου γάρ ἔστιν» (Αποκ. 13,18), κατά την χαρακτηριστική διασάφηση του ιερού συγγραφέα. Στην εξουσία του τελευταίου αποδίδεται η ειδωλοποίηση της δύναμης και κατ' επέκταση **κάθε αντίχριστη πολεμική επιθετικότητα** κατά των χριστιανών και της Εκκλησίας του Χριστού.

(ο.π.)

Συνεπώς, είναι αφελείς όσοι πιστεύουν ότι το 666 είναι «προφητεία». Είναι κωδική ονομασία του αυτοκράτορος που έδρασε τότε, κατά την εποχή της συγγραφής του κειμένου. Το οποίο λειτουργεί ως σύμβολο ΚΑΘΕ αντίχριστης πολεμικής, εννοείται ΚΑΘΕ εποχής. Είναι ξεκάθαρο ότι το βιβλίο λειτουργεί πλέον ως έργο προπαγανδιστικό παρά ως κάτι που όντως προφητεύει μελλοντικά γεγονότα.

Έτσι, η αποκαλυπτική γλώσσα των εικόνων, των συμβόλων και των ποιητικών εκφράσεων, γίνεται το κατάλληλο εργαλείο στα χέρια του «προφήτη» και «αποκαλυπτή» Ιωάννη για τη συνέχιση **του κατηχητικού και ποιμαντικού του έργου** και απ' αυτόν ακόμη τον τόπο της εξορίας του. Ίσως το ευρύ αναγνωστικό κοινό να μη γνωρίζει, πως με τον τίτλο αυτό υπάρχουν πολλά κείμενα που καλύπτουν θεολογικά ενδιαφέροντα επηρεασμένα από τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης καθώς και της Καινής και είναι γραμμένα από αγνώστους σε μας συγγραφείς την ίδια περίπου περίοδο και επενδυμένα με τον ίδιο φιλολογικό μανδύα. Τέτοια έργα είναι, ως παράδειγμα, από τον χώρο της Παλαιάς Διαθήκης, η Ἀποκάλυψις Μωϋσέως, η Ἀποκάλυψις Βαρούχ και η Ἀποκάλυψις Ἐνώχ, έργα ψευδεπίγραφα αλλά μεγάλου θεολογικού ενδιαφέροντος, που αποδόθηκαν σε ιερές μορφές της ιστορίας και της θεολογικής παράδοσης του Ιουδαϊσμού.

(ο.π.)

Εδώ πλέον, καθίσταται σαφές ότι λειτουργεί πλέον ως κατηχητικό και ποιμαντικό έργο. Μάλιστα, υπήρχε σε χρήση το ίδιο μοτίβο/ύφος θρησκευτικής λογοτεχνίας και σε άλλα κείμενα της εποχής. Δηλαδή σύμβολα, εικόνες, αποκαλυπτικές

φιγούρες αγγέλων και ουράνιων όντων, «αποκαλύψεις».

Είναι ενδεικτικό, επίσης, ότι στο έργο αυτό συχνά προτάσσονται εκφράσεις του τύπου «καί είδον...», «ό βλέπεις τούτο γράψον...», η «γράψον ούν ά είδες... καί ά μέλλει γενέσθαι μετά ταύτα» κ.λπ. (Αποκ. 1,11.19), **για να δοθεί έμφαση στην ακολουθούσα πρόταση και να πάρει «ουράνιο κύρος» η διδαχή του κειμένου**. Δεν είναι καθόλου τυχαίο που ο γραμματικός αυτός τύπος «καί είδον» επαναλαμβάνεται κατά κόρον στην Αποκάλυψη, πάνω από είκοσι επτά φορές και κυρίως πριν από οραματικές συμβολικές παραστάσεις. Το δραματικό και εκστατικό στοιχείο προβάλλεται, ως εκ τούτου, έντονα στα έργα αυτού του είδους **για λόγους εντυπωσιασμού κυρίως των λαϊκών στρωμάτων της κοινωνίας**. Κατά συνέπεια, τα αποκαλυπτικά έργα δεν μας μυούν σε κάποια άρρητα και ουράνια μυστικά, και πολύ περισσότερο **δεν μας αποκαλύπτουν κατά έναν προφητικό τρόπο κάποια μελλοντικά γεγονότα ή μελλοντικά μυστηριώδη φαινόμενα**, και τα οποία για τους πιο πολλούς θεωρούνται «έσφραγισμένα σφραγίσιν έπτά.

(ο.π.)

Συνεπώς, κείμενα σαν αυτά είναι απλά κατασκευασμένα και απευθύνονται στον «λαό»...

Οι αναφερόμενες συχνά «εκστατικές» καταστάσεις, που μπορεί να συμβούν στη ζωή κάποιων ανθρώπων είναι πολύ σπάνιες και βιολογικά επικίνδυνες, διότι αδρανοποιούν κάποιες βασικές βιολογικές λειτουργίες του οργανισμού, όπως την αναπνοή και το κυκλοφορικό, και γι' αυτό η διάρκεια τους είναι υπόθεση δευτερολέπτων και ασφαλώς **όχι μακρόχρονη ώστε να συλλάβει κανείς και να γράψει ένα ολόκληρο βιβλίο, της έκτασης μάλιστα της Αποκάλυψης τον Ιωάννη**. Εκτός εάν αντιλαμβανόμαστε τα «οράματα» αυτά ως καταστάσεις κάποιας υποτιθέμενης «εκστατικής» εμπειρίας, με μια έννοια θρησκευτικής παθολογίας που μας παραπέμπει πλέον **σε καθαρά ψυχονευρωτική παθογένεια**.

(ο.π.)

Τελικά, ο θεολόγος καθηγητής είναι περισσότερο «αποκαλυπτικός» από ό,τι ο Ιωάννης.

«Φόβος» και «ελπίδα» εξυπηρετούσαν ανέκαθεν κάθε είδος εξουσίας. Ο πλαστός

φόβος συνιστά την δεισιδαιμονία. Η όποια «ελπίδα» που προσφέρεται ως δήθεν αντίδοτο, δεν είναι μόνο άχρηστη αλλά αποσκοπεί στο να μας οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια στην υποτέλεια και στην δουλοπρέπεια. Η μόνη γνήσια ελπίδα αναφύεται με την αποτίναξη της πλάνης και την καλλιέργεια της παιδείας . Και αυτό εναπόκειται στον ίδιο τον άνθρωπο. Το διαχρονικό μήνυμα του Επικούρου συνίσταται στο να νικήσουμε την δεισιδαιμονία με όπλο τη γνώση. Ας μην γινόμαστε θύματα και συνεπώς ας μην χειραγωγούμαστε από τους επιτήδειους απατεώνες του πνεύματος. Ας αποτινάξουμε από πάνω μας ανοησίες και βαρίδια αιώνων και ας μην γινόμαστε πιόνια και υποχείρια κανενός. Ας βρούμε τον εαυτό μας ή καλύτερα ας κτίσουμε οι ίδιοι τον εαυτό μας- την προσωπικότητά μας- μαθαίνοντας, κατά τον Πίνδαρο. Να διαμορφώσουμε τον εαυτό μας όπως κρίνουμε εμείς και όχι όπως μας θέλουν οι άλλοι. Όταν θα μπούμε στον μαγευτικό δρόμο προς την ολοκλήρωσή μας, τότε θα εννοήσουμε τους παιδαριώδεις ισχυρισμούς των θρησκειών και των δογμάτων.

Διομήδης